

“najteža kazna” protiv onih koji bi propustili ili odbili javno slaviti pobjedu. Treće pismo pišu Vrančić i Zay kralju Ferdinandu, u kolovozu 1557. (109–148). Ono je sažeti pregled posljednjih aktivnosti Prvoga carigradskog poslanstva. Četvrti je prilog poslanički dnevnik Drugoga carigradskog poslanstva (149–153) u kojem se u kratkim crtama izlažu najvažnije aktivnosti vezane za najviše osmanlijske dužnosnike i razne diplomatske predstavnike u Carigradu i Jedrenima. Uz to je kao peti prilog donesen prigodni Obračun izdataka Drugoga carigradskog poslanstva (154–158) koji je vrlo poučan izvor za rekonstrukciju darova u novcu i predmetima, kronološki kako su predavani.

Izdanje je popraćeno lijepim ilustracijama u boji, pa su one i popisane (161–162), a završava popisom najvažnije literature (163–166) te kazalom osobnih i geografskih imena (167–171).

Slavni je Šibenčanin ovom edicijom dobio jedan od ljepših spomenika svome djelovanju kojim je obilježio intelektualnu, diplomatsku i crkvenu povijest Centralne Europe. Posebno je dragocjeno što se za njega zauzeo turski gospodin kojega je zainteresirala hrvatsko-turska zajednička povijest i što se posvetio osvjetljavanju pojedinih dijelova te prebogat baštine. Daka-ko, da mu ideja ne bi ostala tek u povojima, i ovom je prilikom pronašao prave stručnjake koji su je sproveli u djelo. Anđelko Vlašić je vrlo pregledno kontekstualizirao najvažnije događaje i protagoniste da bi i manje upućenim čitateljima omogućio praćenje prilično kompleksnih sadržaja koji su važan prilog povijesti međukulturnih dodira i diplomacije. Načinio je i engleski prijevod pisama. Prijevod pisama s latinskoga znalački je načinila Zrinka Blažević koja je višegodišnjim prevodilačkim radom na važnim djelima novovjekovnog latinizma zadužila i historiografske i prevodilačke krugove. Ovom je prilikom latinski izvornik “žrtvovan” – kako li su divna dvojezična izdanja, toliko uvriježena u hrvatskoj tradiciji, koja je stoljećima njegovala latinski kao svoj vlastiti jezik! – da bi ustupio mjesto usporednom prijevodu na engleski jezik, današnji svjetski jezik kojim će ovaj mali ali probrani i pomno priređeni dio Vrančićeve produkcije biti približen svjetskoj publici.

Iako je velik dio povijesti ranoga novog vijeka hrvatskih krajeva obilježen ratovima s Osmanlijama (a možda i upravo zbog toga), ako već ne sama historiografska radoznalost, s obje strane naša isprepletana baština upućuje na poznavanje i povijesti Osmanskog Carstva i osmanlijsko/tursko-hrvatskih odnosa u posljednjih gotovo šest stoljeća. U godini pred vratima obilježava se i 450. obljetnica jedne od najvećih pomorskih bitaka svjetske povijesti, one lepant-ske, koja će zasigurno biti obilježena brojnim znanstvenim skupovima, po cijelom Mediteranu.

Mirko Sardelić

Nedim Zahirović, *The Register of Ottoman-Venetian Diplomatic Affairs at Leipzig University Library (1625–1640)*, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn 2020., XVIII + 198 str.

Ugledna njemačka izdavačka kuća “Ferdinand Schöningh”, u okviru serije *Mittelmeerstudien*, 2020. godine je objavila zbirku izvora pod naslovom *The Register of Ottoman-Venetian Diplomatic Affairs at Leipzig University Library (1625–1640)*. Priređivač i autor uvodne studije je orijentalist Nedim Zahirović. Centralno mjesto u ovoj publikaciji zauzima preko 130 naredbi sadržanih u osmanskom rukopisu signature B.or.137 iz Zbirke orijentalnih rukopisa u Sveučilišnoj knjižnici

u Leipzigu. Riječ je o naredbama koje su osmanske vlasti izdavale na molbu i intervenciju venecijanskih veleposlanika u Carigradu, u periodu od 1625. do 1640. godine. Knjiga se sastoji od predgovora, uvodne studije, priređenih dokumenata, napomena vezanih za način transkripcije dokumenata, bibliografije i priloga u vidu fotografija dokumenata.

U uvodnoj studiji autor je ponudio osnovne informacije o rukopisu pod signaturom B.or.137 navodeći da je sastavljen od dva pojedinačna rukopisa, prvog u kojem se nalaze spomenute naredbe vezane za diplomatske odnose Osmanskog Carstva i Venecije, te drugog u kojem se nalaze dokumenti koji sadrže informacije o imenovanjima vjerskih službenika širom Carstva. Zahirović je mišljenja da prvi dio rukopisa predstavlja "DeFTER stranih država" (*düvel-i ecnebiyye defteri*) zato što se većina zabilježnog sadržaja odnosi na naredbe osmanskih vlasti nastale kao rezultat molbi i intervencija mletačkog baila u Carigradu. Autor napominje i da je na značaj ove vrste deftera prva ukazala osmanistkinja Dušanka Bojanić, a da upravo defter iz Sveučilišne knjižnice u Leipzigu djelomično popunjava vremensku prazninu u odnosu na deftere iste vrste, na koje je ukazala Bojanić, a koji su se u to vrijeme čuvali u Bašbakanlık Osmanlı Arşivi u Istanbulu. Iako je rukopis katalogiziran u prvoj polovici 19. stoljeća, prema riječima autora, skoro pa i nije upotrebljavan. Razlog tomu Zahirović vidi u činjenici da je rukopis čuvan u Njemačkoj Demokratskoj Republici, gdje, za razliku od drugih europskih zemalja, nije došlo do naročitog razvoja osmanskih studija, a u isto vrijeme pristup fondovima knjižnica i arhiva za strane državljane je bio izuzetno otežan.

Autor ističe da se defter odnosi na period u kojem su Osmansko Carstvo i Venecija nastojali održavati prijateljske odnose. Funkciju mletačkog baila, s glavnim zadatkom da štite različite interese Venecije i da informiraju svoju zemlju o stanju u državi u kojoj su službovali, u osmanskoj prijestolnici, u periodu od 1625. do 1640. godine, obavljali su: Sebastiano Venier (1625. – 1630.), Giovanni Capello (1629. – 1633.), Pietro Foscarini (1632. – 1637.) i Alvisè Contarini (1636. – 1640.). Sadržaj dokumenata Zahirović je podijelio u šest skupina. Prvu, najbrojniju, skupinu čine naredbe vezane za diplomatska pitanja i kršenje diplomatskog imuniteta, od kojih je najviše onih koje su izdate na zahtjev mletačkog baila kako bi se venecijanskim službenicima osiguralo sigurno kretanje kroz Osmansko Carstvo. Drugu skupinu čine dokumenti koji se odnose na ekonomska pitanja i zaštitu venecijanskih trgovaca, dok treću skupinu predstavljaju one naredbe koje su nastale nakon određenog nasilja ili sukoba, prvenstveno u pograničnim krajevima. Četvrta skupina se odnosi na privatne sporove, peta na gusarstvo, a šesta na vjersko nasilje.

Unosi u tom defteru su napisani na osmanskom turskom jeziku, koji je, među ostalim, korišten kao jezik administracije u Osmanskom Carstvu. Glavninu publikacije čine transkribirani dokumenti, uz koje je autor ponudio i regeste na engleskom jeziku. Zahirović, s manjim odstupanjima, slijedi sistem transkripcije korišten u *İslâm Ansiklopedisi*. Dokumenti iz tog deftera obuhvaćaju široko mediteransko područje, kako je u opisu publikacije precizirano, od Egipta na jugu do Dalmacije na sjeveru, te od Tunisa na zapadu do Sirije na istoku. Značajan broj dokumenata tiče se i južnoslavenskih prostora, pa se tako spominju Bar, Novi, Kotor, Obrovac, Karin, Vrana, Knin, Zadar, Split, Šibenik, Biograd i druga mjesta. Većina naredbi koja je poslana na ove prostore odnosi se na osiguravanje sigurnog kretanja venecijanskih službenika, prije svega preko Kotora, kao i na naredbe različite vrste upućene državnim službenicima u Bosni, beglerbegovima, kadijama i hercegovačkim, bihaćkim, kliškim i krčkim sandžakbegovima. Osmanske vlasti su od svojih službenika u Bosanskom ejaletu uglavnom zahtijevale da istraže i zaustave eventualna kršenja ranijih dogovora s Venecijom, te različite

vrste nasilja koja su se događala, najčešće, u pograničnim područjima na štetu Venecije. Tako se kroz dokumente nailazi na primjere naredbi u kojima se tražila istraga i zaustavljanje nelegalne izgradnje, razbojništva i ubojstava, ali i naredbe u kojima se zahtijevalo od beglerbega i sandžakbegova u Bosni da osiguraju preusmjeravanje trgovine prema splitskoj luci, kako bi došlo do povećanja carinskih prihoda.

Bosanskohercegovački osmanisti, u drugoj polovici 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća, napravili su značajan pomak u objavljivanju osmanske građe važne za proučavanje povijesti južnoslavenskih prostora pod osmanskom upravom. Međutim, u posljednjih desetak godina, primjetna je određena stagnacija. Izuzetak predstavljaju naponi pojedinaca poput Ahmeda S. Aličića, Fazilete Hafizović i Aladina Husića, od kojih prvo dvoje navedenih autora pripadaju starijoj generaciji bosanskohercegovačkih osmanista, koji su se znanstveno razvijali pri Orijentalnom institutu u Sarajevu u periodu kada je ta institucija bila uz bok najznačajnijim svjetskim znanstvenim institucijama koje su imale isti ili sličan fokus istraživanja. Nedim Zahirović, publikacijom *The Register of Ottoman-Venetian Diplomatic Affairs at Leipzig University Library (1625–1640)*, otišao je korak dalje. Iako mu je prvobitna namjera bila istražiti naredbe ovog deftera koje su slate u Bosanski ejalet i objaviti rad o njima, autor se ipak u konačnici nije zaustavio u usko nacionalnim okvirima. Iskoristio je širinu deftera koji je izučavao, te je izbjegao ograničavanje na Bosanski ejalet i susjedna područja, a rezultat takve odluke je zbirka izvora koja, zahvaljujući svom sadržaju i geografskoj širini, ima ogroman korisnički potencijal. Zasižno će ovo recentno izdanje izdavačke kuće "Ferdinand Schöningh" biti od velikog značaja brojnim istraživačima povijesti Mediterana, prvenstveno onima koji se bave diplomatskom i ekonomskom poviješću prve polovice 17. stoljeća, a u prilog ovoj tvrdnji ide i činjenica da su objavljeni izvori rijetko korišteni prilikom ranijih istraživanja. Također, način priređivanja izvora, demonstriran u ovoj zbirci, može poslužiti kao primjer osmanistima koji se odvažavaju upustiti u poslove priređivanja izvora, kako pristupiti ovom zahtjevnom i dugotrajnom procesu, te kako dobiti proizvod koji će u konačnici biti upotrebljiv za korištenje svim zainteresiranim istraživačima povijesti.

Amer Maslo

Pisma Vladimira Ardalića Luji Marunu (1893. – 1917.), prir. Marino Kumir, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split 2019., 515 str.

Monografiju *Pisma Vladimira Ardalića Luji Marunu (1893. – 1917.)* izdao je 2019. godine Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu (MHAS) kao dio serijala *Katalozi i monografije*. Riječ je o transkripciji 488 pisama i dopisnica koje je amater-arheolog i etnograf Vladimir Ardalić slao Luji Marunu, osnivaču Hrvatskoga starinarskog društva i kninskoga Prvog muzeja hrvatskih spomenika, prethodnika današnjeg Muzeja HAS u Splitu. Ličnost Luje Maruna poznata je hrvatskoj javnosti kroz članke i monografije napisane o njegovu životu i djelatnosti, dok su njegovi suradnici na terenu, većinom entuzijasti i neprofesionalci, ostali nespomenuti. Marunova arheološka djelatnost, kao i ona Hrvatskoga starinarskog društva, javnosti je predstavljena objavljivanjem njegovih transkribiranih *Starinarskih dnevnika*. Međutim, tek se objavom *Pisama Vladimira Ardalića* stvara uvid u ulogu zanesenjaka poput